

Γεωγραφίες

Αρ. 26 (2015)

Γεωγραφίες, Τεύχος 26, 2015

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

-

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ

Ο χωρικός σχεδιασμός και η γοητεία της διεπιστημονικής συνεργασίας¹

Παρουσίαση του βιβλίου *Χώρου ζητήματα: Θεωρίες και μεθοδολογίες για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη*, ΤΜΧΑ/ΑΠΘ, Εκδόσεις ΖΗΤΗ: Θεσσαλονίκη, που εκδόθηκε το 2015 για τα 10 χρόνια του Τμήματος Χωροταξίας και Ανάπτυξης του ΑΠΘ

Γρηγόρης Καυκαλάς

Το βιβλίο «*Χώρου ζητήματα: Θεωρίες και μεθοδολογίες για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη*» περιλαμβάνει τις συμβολές των μελών ΔΕΠ του Τμήματος Χωροταξίας και Ανάπτυξης (ΤΜΧΑ) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) που επιμελήθηκαν οι Διονύσης Λατινόπουλος, Γεωργία Ποζουκίδου και Γιάννης Φραγκόπουλος. Το βιβλίο σηματοδοτεί τη συμπλήρωση 10 χρόνων από την ίδρυση του Τμήματος και έρχεται σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη στιγμή για τον ρόλο και τη συμβολή του χωρικού σχεδιασμού ως χωριστής επιστημονικής και επαγγελματικής δραστηριότητας στην ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής στις πόλεις και τις περιφέρειες.

Το ΤΜΧΑ, ως ένα από τα νεότερα μέλη στην ελληνική και διεθνή κοινότητα των εκπαιδευτικών, επιστημονικών και επαγγελματικών ιδρυμάτων και φορέων που έχουν ως πεδίο αναφοράς τον φυσικό και δομημένο χώρο, έχει την ευκαιρία να συμβάλει πολλαπλά στην επεξεργασία του περιεχομένου και των μελλοντικών προοπτικών του χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα και διεθνώς μέσα από τις ατομικές και συλλογικές πρωτοβουλίες των μελών του.

Τα 14 κεφάλαια του επετειακού αυτού τόμου αντανakλούν την έλξη και τη δυναμική της διεπιστημονικής συνεργασίας προσφέροντας μια εξαιρετικά

ενδιαφέρουσα και επίκαιρη έκφραση της ενότητας των προσεγγίσεων του χωρικού σχεδιασμού μέσα σε μια εκ των πραγμάτων ασαφώς οριοθετημένη ευρεία επιστημονική και επαγγελματική περιοχή.

Η αναζήτηση κανόνων, εννοιών, μεθόδων και προσεγγίσεων στη διερεύνηση των φαινομένων της χωρικής οργάνωσης σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα και η προσπάθεια επίλυσης πραγματικών προβλημάτων και αντιμετώπισης κινδύνων με τον (επανα)σχεδιασμό ενός επιθυμητού μέλλοντος, αντανακλάται πολλαπλά μέσα στις συμβολές του βιβλίου και γίνεται πολύτιμη πρώτη ύλη για τα επόμενα βήματα των ίδιων των συγγραφέων αλλά και συνολικά του πεδίου του χωρικού σχεδιασμού και γενικότερα των επιστημών του χώρου.

Στην εξελικτική πορεία του χωρικού σχεδιασμού, προκύπτουν συνεχώς ζητήματα πολυεπιστημονικότητας και διεπιστημονικότητας τα οποία οδηγούν, πέραν της εύλογης αναζήτησης συνέργειας και συμπληρωματικότητας ανάμεσα στις διαφορετικές επιστημονικές περιοχές που εμπλέκονται, και σε μια διαρκή επιστημονική ώσμωση και ανάδυση νέων υβριδικών ή/και αυτοτελών πεδίων που αναδιατάσσουν συνεχώς τον χάρτη των εσωτερικών και εξωτερικών οριοθετήσεων του χωρικού σχεδιασμού.

Καθηγητής ΑΠΘ, gkafkala@arch.auth.gr

Ειδικότερα ο χωρικός σχεδιασμός (σε όλα τα επίπεδα) παρουσιάζει επιπλέον δυσκολίες οριοθέτησης επειδή δεν περιορίζεται στην επιστημονικά αντικειμενική (δηλαδή με αξιακή ουδετερότητα) περιγραφή, ερμηνεία και πρόβλεψη των πραγματικών εμπειρικών φαινομένων, αλλά αντίθετα, επιδιώκει να διαμορφώσει μια επιθυμητή μελλοντική πραγματικότητα με βάση υποκειμενικές αξιακές επιλογές, οι οποίες ανεξάρτητα από την όποια τεχνοκρατική τους πληρότητα, κινούνται εκ των πραγμάτων και πέραν των ορίων της επιστήμης.

Αυτό μπορεί να δημιουργεί κάποια σύγχυση στο βαθμό που ενώ, ο χωρικός σχεδιασμός, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί αμιγώς επιστημονική δραστηριότητα, τείνει κατά περίπτωση να συγχέεται ή/και να ταυτίζεται με τις επιμέρους αναλυτικές και εφαρμοσμένες επιστημονικές προσεγγίσεις οι οποίες παρέχουν τόσο τις έννοιες και τα δεδομένα για την κατανόηση των χωρικών φαινομένων όσο και τις τεχνικές και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την ρύθμιση ή/και αλλαγή τους.

Πρόκειται για σύγχυση που δημιουργεί ψευδείς αντιπαραθέσεις μεταξύ των επιμέρους επιστημονικών περιοχών και προσεγγίσεων. Ένας τρόπος να κατανοηθεί η συμβολή του βιβλίου για τα 10 χρόνια του ΤΜΧΑ είναι να ταξινομηθούν οι συμβολές που περιλαμβάνει σε δυο μεγάλες κατηγορίες σε σχέση με τις εσωτερικές και εξωτερικές οριοθετήσεις του χωρικού σχεδιασμού έτσι ώστε να αναδειχθεί και ο τρόπος που κατορθώνουν να υπερβούν δημιουργικά τέτοια άγωνα διλήμματα.

Στην πρώτη κατηγορία ταξινομούνται οι ενότητες του βιβλίου που περιλαμβάνουν συμβολές με έμφαση σε ζητήματα χωρικού σχεδιασμού και ανάπτυξης τα οποία εξειδικεύονται κυρίως ως προς τις εσωτερικές οριοθετήσεις του χωρικού σχεδιασμού.

Ενότητα: 'Χωρικός σχεδιασμός: θεσμικό πλαίσιο και πολιτικές'

- Αθηνά Γιαννακού, 'Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα: μια επισκόπηση της περιόδου 1974-2009'
- Ελισάβετ Θωΐδου, 'Χωροταξικός σχεδιασμός για τις περιφέρειες: εξέλιξη, ευρωπαϊκές διαστάσεις και η ελληνική εμπειρία'
- Σοφία Χατζηκοκκόλη, 'Αστικός σχεδιασμός: εξέλιξη και προοπτικές'

Ενότητα: 'Σχεδιασμός χρήσεων γης και μεταφορών'

- Απόστολος Παπαγιαννάκης, 'Προκλήσεις για τη βιώσιμη αστική κινητικότητα: Αναγκαιότητα, κατευθύνσεις και εφικτότητα ενός χάρτη πορείας για την διασφάλιση του δικαιώματος στη μετακίνηση στην πόλη'
- Γεωργία Ποζουκίδου, 'Η παραγωγή του χώρου στα αστικά μοντέλα: θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές'

Ενότητα: 'Εργαλεία και τεχνολογίες σχεδιασμού'

- Δημήτρης Καϊμάρης, Νικόλας Καρανικόλας και Στράτος Στυλιανίδης, 'Τεχνολογίες αποτύπωσης και απεικόνισης στον αστικό και περιαστικό χώρο'

Οι συμβολές αυτές αντανακλούν βασικές πλευρές του χωρικού σχεδιασμού και σηματοδοτούν εσωτερικές οριοθετήσεις τομέων που έχουν ιστορικά αναδυθεί από ένα κοινό πυρήνα προβλημάτων και αντιλήψεων και περιλαμβάνουν ζώνες συνεργασίας, συμπληρωματικότητας και επικαλύψεων. Οι εσωτερικές αυτές διαφοροποιήσεις ανάγονται γενικά, αν και όχι απόλυτα, στην εδαφική κλίμακα που ενδιαφέρει κάθε επιμέρους συμβολή (πχ. σύνολο ή μέρος ενός οικισμού, συστήματα οικι-

σμών ή περιφέρειες) ή στο ιδιαίτερο αντικείμενο της (πχ. θεσμικό πλαίσιο, βασικές αρχές και μοντέλα, πρακτικές και τεχνικές σχεδιασμού). Οι διαφορές αυτές ως προς την κλίμακα και το αντικείμενο οδηγούν και σε πολλές δευτερογενείς διαφορές ως προς τις έννοιες, τη μεθοδολογία και τις επιδιώξεις κάθε επιμέρους συμβολής χωρίς να εγκαταλείπουν τη σύνδεση τους με τον πυρήνα του πεδίου του χωρικού σχεδιασμού.

Αντίστοιχα, στη δεύτερη κατηγορία ταξινομούνται οι ενότητες του βιβλίου που περιλαμβάνουν συμβολές με έμφαση σε ζητήματα χωρικού σχεδιασμού και ανάπτυξης τα οποία εξειδικεύονται κυρίως ως προς τις εξωτερικές οριοθετήσεις του χωρικού σχεδιασμού.

Ενότητα: 'Οικονομία και Χωρική Ανάπτυξη'

- Γιώργος Μιχαηλίδης, Από τη διάχυση της μεγέθυνσης στη χωρική ανάπτυξη: Λάθη και αναγκαιότητες στις πολιτικές',
- Γιώργος Γριτζάς και Κάρολος Καβουλάκος, 'Μία συζήτηση για τις τους εναλλακτικούς οικονομικούς και πολιτικούς χώρους'
- Θανάσης Καλογερέσης και Βασίλης Αυδίκος, 'Δημιουργικότητα, κρίση και χωρική ανάπτυξη'

Ενότητα: 'Περιβάλλον, ύπαιθρος και βιώσιμη ανάπτυξη'

- Διονύσης Λατινόπουλος, Αποτιμώντας τη βιωσιμότητα της ανάπτυξης με τη χρήση μακροοικονομικών δεικτών
- Ελένη Παπαδοπούλου και Χρήστος Παπαλεξίου, Αξιολόγηση Προγραμμάτων Πολιτικής Αγροτικής Ανάπτυξης: θεσμική υποχρέωση ή πολύτιμο εργαλείο για τη χάραξη πολιτικής
- Δήμητρα Βαγιωνά Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Τεχνικές εκτίμησης και συμμετοχή του κοινού

Ενότητα: 'Κοινωνική ανάλυση του χώρου'

- Γιάννης Φραγκόπουλος Ο χώρος ως αντικείμενο κοινωνιολογικής ανάλυσης: από τους κλασικούς στη Σχολή του Σικάγο και στην γαλλική μαρξιστική κοινωνιολογία της πόλης
- Πάνος Χατζηπροκοπίου Αστικός χώρος, ετερότητα, μετανάστευση: προσεγγίζοντας ένα (;) ερευνητικό πεδίο

Οι συμβολές αυτές γεφυρώνουν την κρίσιμη οριοθέτηση ως προς τα εξωτερικά όρια του χωρικού σχεδιασμού προς τις πλευρές των οικονομικών και κοινωνικών επιστημών και του περιβάλλοντος. Εδώ, οι διαφοροποιήσεις προκύπτουν από τη συνάντηση του χωρικού σχεδιασμού με διαφορετικές κατευθύνσεις όπως είναι η περιφερειακή και αστική ανάπτυξη, η ανάπτυξη της υπαίθρου, η διαχείριση των φυσικών

πόρων, η ανθρωπογεωγραφία και η αστική κοινωνιολογία, με τις οποίες μοιράζονται το ενδιαφέρον για την οργάνωση και ανάπτυξη των εδαφικών ενοτήτων στις διαφορετικές κλίμακες. Οι διαφορές ως προς τον προσανατολισμό και την κατεύθυνση του ενδιαφέροντος οδηγούν και σε διαφοροποιήσεις στις επιμέρους, έννοιες, τεχνικές και μεθόδους που χρησιμοποιούν χωρίς να εγκαταλείπουν τις γέφυρες που τις συνδέουν με τα κεντρικά ζητήματα του χωρικού σχεδιασμού.

Συμπερασματικά, όπως αποδεικνύουν οι συμβολές στο βιβλίο *«Χώρου ζητήματα: Θεωρίες και μεθοδολογίες για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη»* για τα 10 χρόνια του ΤΜΧΑ, ο χωρικός σχεδιασμός συνθέτει ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών πεδίων και εξειδικεύσεων το οποίο αποδεικνύεται εξαιρετικά γόνιμο πλαίσιο σε συνέργειες και συμπληρωματικότητες. Τα επιμέρους επιστημονικά πεδία και εξιδικεύσεις δημι-

ουργούν τις προϋποθέσεις προκειμένου ο χωρικός σχεδιασμός να προχωρήσει στον προσδιορισμό και την υλοποίηση προτάσεων δοκιμάζοντας συνεχώς νέες απαντήσεις στην εξαιρετικά κρίσιμη ερώτηση που βρίσκεται στον αξιακό πυρήνα του: πώς μπορούμε να (επανα)σχεδιάσουμε το φυσικό και το κτισμένο περιβάλλον συνθέτοντας τις αξίες και τις γνώσεις μας με τρόπους που παρέχουν βιώσιμη προοπτική στις πόλεις και τις περιφέρειες και βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων τους;

Σημείωση

1. Η βιβλιοπαρουσίαση στηρίζεται στην εισήγηση 'Ο χωρικός σχεδιασμός και η γοητεία της διεπιστημονικής συνεργασίας' που έγινε στο πλαίσιο της επετειακής εκδήλωσης του ΤΜΧΑ *Εκπαίδευση και έρευνα στο ΑΠΘ για τη χωρική ανάπτυξη και τον σχεδιασμό: 10 χρόνια από την ίδρυση του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης*, Παρασκευή, 5 Ιουνίου 2015, Κτίριο Κέντρο Διάδοσης Ερευνητικών Αποτελεσμάτων Α.Π.Θ.